

MIRCEA VULCĂNESCU ȘI CAMPANIA MONOGRAFICĂ DE LA RUNCU (1930)

Într-a șasea campanie monografică a școlii de sociologie a profesorului Gusti, desfășurată între 29 iunie și 18 august 1930, a fost cercetat satul Runcu din nordul Olteniei. Au participat 67 de monografiști, printre care și Mircea Vulcănescu.

În toamna anului 1928, Mircea Vulcănescu a preluat seminarul de sociologie din cadrul catedrei profesorului Gusti. De-a lungul unui an universitar, prin tema seminarului *Teoria monografiei sociologice și metodele de cercetare monografică*, s-a dezbătut planul de lucru, avînd ca obiectiv formarea teoretică și metodologică a monografiștilor pentru următoarele campanii de cercetare monografică.

Despre campania de la Runcu, cele mai bogate informații le dă H. H. Stahl, în studiul *Școala monografiei sociologice*, apărut în „Arhiva pentru știința și reforma socială”, an XIV, *Omagiu profesorului D. Gusti. XXV de ani de învățămint universitar (1910—1935)*, tom II, p. 1156—1157, și în *Amintiri și gânduri din vechea școală a „monografiilor sociologice”*. București, Editura Minerva, 1981, p. 152—159.

Mircea Vulcănescu a redactat un raport de cercetare care ni s-a păstrat în manuscris (33 fișe de formatul 185/130 mm, scrise cu cerneală verde și cu creion negru). Manuscrisul nu poartă un titlu, dar la sfîrșitul lui este menționat: „Raportul Secției Economice”. Pentru o mai bună cuprindere de către cititor a conținutului și o mai clară identificare a lucrării în bibliografia vulcănesciană, am adăugat partea dintre paranteze: (*Runcu, 1930*).

Acest text nu este semnalat de autor în bibliografia lucrărilor proprii întocmită în decembrie 1940; nu este menționat nici de H. H. Stahl în bibliografia din studiul la care am făcut trimitere mai sus.

Textul ce urmează este inedit. El mi-a fost pus la dispoziție, în urmă cu cîțiva ani, de Margareta Ioana Vulcănescu, soția filosofului sociolog, care s-a străduit să păstreze cu sfințenie, în vînzoleala unor vremuri, orice rînd scris de Mircea Vulcănescu, și căreia îi aduc acum, la 5 ani de la moarte, prin publicarea acestui text, un pios omagiu.

MARIN DIACONU

RAPORTUL SECȚIEI ECONOMICE (Runcu, 1930)

Scopul unei monografii sociologice — după cum știți și Doamnele Voastre — nu este numai să descrie realitatea socială așa cum se reprezintă, așa cum se întîmplă în monografiile de unități sociale făcute fără intenție

sociologică. Scopul unei monografii sociale, așa cum o înțelegem noi, este ca pe lângă materialul descriptiv și pe baza acestui material — a cărui adunare rămâne evident prima și cantitativ cea mai importantă operație — să se poată ajunge la anumite concluziuni sociologice. În speță, la caracterizarea structurii economice a satului de care e vorba.

Într-adevăr, planul general de cercetare pe baza căruia lucrăm precede, ca operație finală a cercetării fiecărei manifestări sociale, determinarea tipului caracteristic de manifestare respectiv și încătușarea acestuia în seria de tipuri teoretice care polarizează de obicei în două direcții diferite de evoluție.

Astfel, operația finală a cercetării economice, așa cum a fost înțeleasă de planul general, constă în determinarea tipului structural economic al satului în seria de tipuri care leagă într-o continuitate morfologică infinit variată cele două tipuri extreme de sat : satul economic este autarhic și satul economic este dependent de economia generală.

Ceea ce caracterizează munca echipei economice din acest an e faptul că pentru prima oară culegerea materialului a fost făcută omogen, în vederea determinării acestei concluziuni sociologice.

Materialul economic s-a strins desigur și în ceilalți ani, însă întotdeauna accentul a fost pus pe problema rentabilității agriculturii practicate de gospodărie, căreia se subordonau toate cercetările privitoare la munca agricolă, consumație și producție agricolă, precum și munca lăuralnică, meserii și industrii anexe.

E adevărat că anul trecut pentru întâia oară s-a încercat să se adauge problemei propriu-zise a rentabilității o cercetare privitoare la morfologia economică a satului — impresionați fiind de caracterele particulare nemonetare ale celei mai mari părți a schimbului local.

Deși cercetarea a dus și atunci la posibilitatea de a desprinde oarecare concluzii, cercetarea în ansamblul ei a rămas cu același caracter hibrid de natură să încurce în chip considerabil redactarea. Cercetarea era bicefală, orientată simultan în două direcții deosebite și antagoniste : 1. determinarea morfologiei economice sătești și 2. a rentabilității agricole.

Nu voi relua aci o discuție purtată și altădată între aceste două puncte de vedere. Ajunge să arăt cum se semnală practic dificultatea. Cercetările privitoare la „rentabilitate“ cereau ca toate prestațiile de muncă sau produse ale familiei către sine să fie evaluate în bani de pildă, evaluare foarte dificilă, aceste prestații făcându-se de obicei în natură, în afara oricărui schimb local sau regional. Cercetările privitoare la rentabilitate eliminau astfel intenționat din cîmpul lor toate elementele caracteristice ale economiei sătești, spre a transforma întreagă această economie în regimul economiei monetare, străină firii satului cercetat. Astfel, la facerea bugetelor, în loc să se determine exact cantitățile de muncă efectuate, se obține numai „valoarea“ ei în bani pe baza unor criterii dinainte fixate care nu permiteau totdeauna conversiunea valorii muncii în cantitate de muncă și prin urmare împiedicau din capul locului cercetarea atât de interesantei probleme a raportului dintre cantitatea și valoarea muncii sătești — una din cele mai interesante probleme ale economiei țărănești, întrucît este știut din teorie că cele două noțiuni nu se acoperă totdeauna și că disproporția dintre cantitatea de muncă și valoarea ei acoperă toată

problema structurii economice a satului din punctul de vedere al repartitiei rezultată de pe urma schimbului de produse țărănești.

Aici, la Runcu, pentru întâia oară, cercetarea se prezintă morfologică ca o unitate omogenă.

Studiul rentabilității nu a fost părăsit, dar a fost integrat la locul său, indicat de planul teoretic de cercetare, adică de ierarhia firească a problemelor.

E adevărat că punctul de vedere al „convertirii în bani“ a tuturor datelor bugetelor a lăsat încă urme psihologice la unii membri ai echipei — care în loc să transcrie exact spusele țăranului, au „apreciat“ spusele sale după anume criterii, răpind astfel cercetării o serie întreagă de documente prețioase. Dar e aici un fapt care rezultă după însăși spusele acelor membri care au făcut aceasta — din obligația de a face bugete cât mai numeroase (necesare pentru calculul rentabilității) —, „extensiunea“ dăunând de cînd lumea „intensității“, în virtutea cunoscutului adagiu: „*Qui trop embrasse, mal etreint*“. Lucrul e cu atît mai regretabil cu cît la facerea bugetelor aceștia au avut la dispoziție un foarte bogat material pe care nu l-au notat.

Astfel, rugămintea făcută membrilor echipei economice de a da ca o completare la Buget, pe fișă separată: 1. Munca reală, așa cum a fost făcută de familie și oamenii de ajutor; 2. Producția reală, așa cum au declarat-o ei; 3. Consumația reală, așa cum au declarat-o ei — nu a fost totdeauna ținută în seamă. Sînt cîteva cazuri în care lucrul s-a făcut și cercetarea va fi astfel posibilă mai în amănunt. Din fericire, în ceea ce privește *Munca* și *Consumația alimentară*, datele bugetelor vor putea fi confruntate cu fișele de *muncă* și *alimentație* făcute de echipa biologică, care a avut trei membri și care s-au ocupat aproape exclusiv cu aceasta, alcătuiind aproape 100 fișe, printre care se află și acelea ale gospodăriilor cărora li s-au făcut bugete.

Principala grijă a subsemnatului a fost, sub acest raport, asigurarea ordonării dintre echipele de buget și redactarea acestor fișe de muncă, așa încît toate familiile care au fișe de buget să posede și fișe de muncă detaliată, lucru realizat fie prin directă înțelegere cu echipa biologică, fie prin decizia ca echipele ce vor cerceta gospodăriile să facă aceste fișe de muncă.

Vin acum la o problemă de tehnică a lucrării, care a prezentat și anul acesta oarecare lipsă de coordonare și care pe viitor va trebui soluționată altfel.

E vorba de așa-numitele „fișe economice“ — ce ar fi trebuit redactate și ce nu s-au redactat și pentru faptul că subsemnatul nu a avut timpul necesar la București; din pricina altor ocupații — cît mai ales din pricina faptului că aceste fișe ar fi trebuit efectuate tot de „echipa economică“ —, în urma refuzului altor echipe de a-și da ajutorul. Și acest ultim fapt e cel care m-a determinat să nu tipăresc aceste fișe, chiar după sosirea mea aci, cînd am avut timpul suficient și începusem să le fac.

Ca să înțelegeți acest lucru e nevoie de cîteva explicații suplimentare.

I. Munca echipei economice nu e ca munca altor echipe. Ea nu surprinde numai manifestarea așa cum se produce, ci 3/4 din munca ei constă din reconstituirea manifestării așa cum s-a produs. Principalul element al cercetării este deci conversația economică (convorbirea: nu

în sensul de „convorbire sociologică“, ci în sens de conversație curentă). Se întâmplă însă că, spre deosebire de alte domenii, unde țăranul conversează cu multă voie bună, de îndată ce aduci vorba de cele economice, se încrunță și face, sau răspunde tot ce vrei numai adevărul ba. Și totuși, acest adevăr trebuie smuls pe loc.

Aci nu mai e ca la echipa de „folk-lore“, unde informatorul poate fi „făcut să cînte“ cu țuică, cu tutun, sau cu bomboane, pe sex, vîrstă și profesie — sau ca la echipa de *obiceiuri*, unde notezi exact ceea ce-ți spune, ci numai acasă confruntînd, conchizi dacă ce a spus e adevărat sau numai o „credință a lui“. Aci, dacă nu ai obținut adevărul de la el acolo, pe loc — ești pierdut. De aici nevoia de a repeta în zeci de feluri o întrebare spre a-i verifica datele: „Cît ieși pe un pogon? Cîți bănișori? Cîte care? Dar cîți bănișori încap într-un car? Dar cîtare cît a luat?“ etc. Și aceasta pentru 1. toată munca gospodăriei și a întreprinderilor anexe, 2. toată producția lor, 3. tot schimbul lor și 4. toată consumația lor.

Judecați dvs. în cît timp se face bine o „gospodărie“ de doi inși spre a compara în cît timp se poate face un buget.

Judecați că echipa economică se compune numai din [?] * inși care au de făcut circa 30 bugete — și pe lângă aceasta tot studiul de morfologie economică — și veți găsi justificarea pentru care cerusem înainte de plecare ca cele trei fișe: 1. de muncă, 2. de producție, 3. de consum pe care le proiectam să fie scoase din sarcina echipei economice și date altora, de pildă echipelor de gospodării — adică tuturor.

Mi s-a răspuns invariabil: „Noi luăm de la voi“, lucru pentru care, văzîndu-l, am renunțat la fișe, hotărît să folosesc fișele echipei biologice, pe care am rugat-o să facă și *munca*, pe care pînă atunci o lăsase în suspensie.

Veți socoti desigur că e aci o mică perfidie. În ce mă privește, mă socotesc justificat, gîndindu-mă ce ar fi fost dacă pentru efectuarea celor 100 fișe de muncă s-ar fi sustras trei membri de la echipa economică.

Ar fi rămas iarăși nestudiate formele economiei propriu-zisă pentru cîteva elemente ale ei.

Mă socotesc deci satisfăcut că am reușit să schimb pentru moment „incidenta“ acestei munci. La anul ar fi de dorit însă ca lucrul să nu se mai întîmple și să se cadă la o înțelegere că *toți* vor avea de făcut aceste fișe.

În *concluzii* asupra acestui punct socotesc:

Că o cercetare completă a vieții economice necesită, pe lângă informațiile date de fișele economice ale echipei statistice:

1. o *fișă de muncă detaliată*, în genul celei făcute de echipa biologică pentru cît mai multe gospodării;

2. o *fișă de producție detaliată*, măcar pentru acele bunuri care se produc de cele mai multe gospodării, cu indicația a se trece în consum și ce se schimbă;

3. o *fișă de consumație detaliată*, cu indicația a ce se consumă din proprie producție și ce din schimb.

Din acest sistem vom poseda în actuala monografie:

1. un număr de circa 100 fișe de muncă redactate de echipa biologică și de către echipele de gospodării;

* Lipsă în text

2. Informații privitoare la producție din circa 24 de bugete — din care numai unele cuprind o analiză integrală a producției așa cum au declarat-o sâtenii;

3. pentru consumație circa 100 fișe de alimentație redactate de echipa biologică — de contrastat cu datele a 24 de bugete, din care numai unele detaliate pe articole după declarația sâtenilor, caz cu caz. Pentru completarea consumației în ce privește articolele nealimentare; avem în primul rând datele sistematice culese în bugete, din nefericire după un criteriu nu tocmai propice studiului morfologic. Datele ocazionale desprinses din studiul gospodăriilor.

La acestea avem fișele d-lui Cressin pentru satul întreg, detaliate printr-un inventar economic în 24 de bugete și printr-un inventar general al acelor gospodării date în studiu.

Trebuie semnalat aici că coordonarea lucrărilor pe aceleași case va îngădui desigur o mai bogată documentare.

Bugete s-au lucrat mai puțin ca în alți ani. Sînt date în lucru 24, din care sînt gata 12. Nu s-au făcut mai multe, căci membrii echipei au avut mult de lucru pînă aci. S-a înlocuit însă „statisticizarea”, imposibilă din pricina numărului mic printr-o tipizare mai aleasă.

În rezumat :

S-a adunat material :

1. Elemente cantitative ale vieții economice :

cercetarea proprie : 24 bugete, din care 12 gata

material de prelucrat : 100 fișe de muncă

100 fișe de semiconsumatie ale echipei biologice

... fișe statistice gospodării economice

2. Elemente calitative

Se va epuiza toată morfologia economică a satului pe ramuri de activitate : au mai rămas în prezent de cercetat câteva ramuri : (vezi lista anexată).

3. S-a adunat material pentru punerea în relații de ansamblu a elementelor calitative cu cele cantitative, studiindu-se : psihologia, tehnica, schimbul și rentabilitatea fiecărei ramuri de activitate.

Se vor putea deci face redactări

1. Pentru mai toate ramurile de activitate cite o redactare :

Agricultura (mori)

Creșterea vitelor

Legume, Viticultură, Pomicultură

Profesiuni culturale

Meserii

Textile

Pământ

2. Pentru procesul de ansamblu, se vor putea redacta :

Procesul de ansamblu : structura generală a economiei satului

Producția pe ramuri, formă de muncă, întreprinderi

Structura — Grad de dependență — Tehnică — Psihologie economică

Consumație. Nivelul de viață pe categorii sociale

Distribuția nevoilor în fiecare categorie

Circulație. Forma de schimb local. Comerț stabil și ambulant

Repartiție. Comercializarea produselor locale

Separarea în venitul total a venitului produs din muncă de veniturile de rentabilitate aferente 1. posesiei de pământ, 2. de instrumente mari, 3. de întreprinderi.

Acum, dacă Domniile Voastre dorește să cunoască în oarecare măsură concluziile care se pot desprinde până aci din cercetarea satului Runcu de pînă aci, ne îngăduiți — cum ați îngăduit și altor echipe — să vă aducem la cunoștință primele noastre *concluzii*, care urmează bine-nțeleș să fie precizate pe viitor.

1. Impresiunea inițială că sub raportul economic Runcul este un sat extrem de interesant din pricina variațiilor sale de morfologie economică s-a adevărit în plin în cursul cercetării : a. rare sînt satele care, beneficiind simultan de condițiile naturale ale cîmpiei (luncă, cu porumb și grîu, fin), dealului (livezi, vii) și muntelui (apă, lemn, piatră, turme), să prezinte o atare varietate și complexitate de condiții naturale de producție.

b. Dar nu numai atît, condițiile *sociale* ale vieții economice nu sînt mai puțin interesante. Sînt rare satele (au fost mai ales rare în cursul cercetărilor anterioare) în care să se poată observa o atare inegalitate și varietate de situație a producătorilor în fața procesului economic. Runcul cunoaște o adevărată deosebire de „clasă socială”, deosebită atît prin nivelul de viață și stilul ei, cît și prin situația în fața repartiției venitului general, între fruntași și ceilalți locuitori (mijlocași și codași) ai satului. Și aici, problema aceasta a fost cuprinsă înția oară sub aspectul său economic de cercetarea monografică.

2. În aceste condiții, se mai întîmplă că satul Runcu nu este nici un sat *autarhic*, cum este Drăgușul — așezat la limita pieții, în afara economiei de schimb, dependent numai de varietățile producției de ordin climatologic și de munca gospodarilor. Runcul, dimpotrivă, un sat dependent de economia generală a țării românești și legăturile lui economice stau în legătură nu atît cu *regiunea* Gorjului, cît cu cîteva piețe speciale industriale (centre) ale economiei românești : regiunea bazinului carbonifer al Petroșanilor, regiunea industrială a Prahovei (Cîmpina), porturile mari dunărene și maritime (Constanța).

Pentru a ne da seama de acest caracter să examinăm puțin schema alăturată, care ne înfățișează esențialul structurii economice a satului Runcu, pe baza balanței sale de schimb, prestații și plăți.

Balanța economică a Runcului I

	<i>Categorie</i>	<i>Import</i>	<i>Export</i>
I	<i>Bani</i>	+	
II	<i>Produse</i>		
	a. Porumb	+	
	b. Fructe și legume		+
	c. Var		+
III	<i>Servicii</i>		+

Runcul nu este, prin urmare, un sat care să-și ajungă sieși, adică, un sat care să producă aceea de ce are nevoie în măsura în care are nevoie. El vinde regulat din produsele sale, luînd în schimb altele necesare.

Economia satului Runcu se caracterizează, după schemă, printr-un import de bani și de porumb și printr-un export de fructe și legume, de var și de servicii, atît sub formă de brațe de muncă furnizate altor sate sau regiuni, cît și sub formă de servicii industriale prestate chiar în sat : mori, joagăre, alambic, daterită în special forței motrice a apei de care dispune pe urma denivelării.

Factorul esențial care predomină această economie este *insuficiența pămîntului de cultură*, cu corolarul său imediat : *insuficiența porumbului pentru alimentație*.

Această insuficiență aduce după sine precipitarea în schimb a unora din produsele gospodăriei dintre care cele fructifere și viticole sînt cele mai însemnate. Mai toți țăraniî vînd fructe la Petroșani.

Pomicultura și viticultura este deci prima supapă de siguranță a satului împotriva insuficienței de porumb — lucru evidențiat de d-l Floru.

Că lucrul e așa, o dovedește faptul că în vremuri de mare abundență (abundența aci e totdeauna abundență de porumb) produsele viticole nu ies din sat ci se consumă pe loc. E caracteristic felul în care descriu țăraniî de aci abundența. „Pe atunci, zic mulți, erau toți oamenii veseli. Fiecare își bea vinul lui și erau toți veseli pe uliță”.

A doua supapă este *munca* pe bani, vara în sat la var, care are drept rezultat exportul de var și intrarea de bani în comună, o parte revenind celor ce muncesc (cu care ei își cumpără porumbul necesar), o parte rămînînd celor ce întreprind exploatarea varnițelor.

Iarna, în lipsa varnițelor, satul exportă *muncă* în regiunile industriale : 1. în *Regiune*, în jos, la Sănătești, Arcani, pînă în jos la Uricani — și uneori peste munte în Ardeal ; 2. în *regiunile industriale* ale Prahovei (Cîmpina) și 3. în *porturi* (Constanța). Runcul e deci un sat de emigrări periodice, a căror cauză e clar determinată.

Produsul acestor munci revine sub formă de bani, cu ajutorul cărora runcanii cumpără porumb din regiune de la negustorii ambulanti.

Din pricina lipsei de porumb, Runcul este dependent : 1. în privința *cumpărării de porumb*, de producția regiunilor vecine și de prețurile pieții cerealelor ; 2. în privința *vînzării de produse*, de capacitatea de cumpărare de fructe a regiunii Petroșanilor, regiune industrială a cărei prosperitate variază și ea cu economia generală a țării ; 3. în privința *pieții muncii*, Runcul e dependent de campaniile de lucru sezoniere din *porturi* și din regiunile industriale.

Se știe că în țările agricole statisticile muncitorești remarcă un aflax sezonier de brațe, deosebit de șomajul muncitorilor calificați.

Această întreită *dependență a Runcului de piață*, face ca asupra runcanilor să se poată exercita o triplă speculație a economiei generale — care trebuie studiată cu deamănuntul.

Schema poate fi deci completată în chipul următor :

Structura economică a Runcului II

	<i>Categorie</i>	<i>Import</i>	<i>Export</i>
I	<i>Bani</i>	+5	
II	<i>Produse</i>		
	a. Porumb	6+1	
	b. Fructe		2+
	c. Var		3+
III	<i>Servicii</i>		4+

a. Consecință a acestui fapt, gospodăria runcană nu are comparativ aceeași importanță economică ca aceea constatată la Drăguș.

Acolo, unitatea principală de producție era gospodăria autarhică.

1. Aci, gospodăria e mai mult o *unitate de consum*. Ca unitate de producție, ea prezintă mai curînd un minimum de *utilaj* (e deci o unitate tehnică), mai curînd decît o unitate economică propriu-zisă.

2. Această gospodărie este *dependentă de influența factorului climatologic*, dar altfel decît la Drăguș.

Variațiile cantitative ale producției au drept rezultat aici o *schimbare de structură* a producției gospodăriei.

3. *Producția Runcului* prezintă prin urmare toată gama de forme de întreprindere, de la munca gospodăriei la industria propriu-zisă a întreprinderilor industriale, cu condițiile lor de dependență.

Se înțelege de la sine marele interes sociologic, al determinării tuturor acestor *forme* de activitate care situează economia Runcului în plină perioadă de disoluție a așa-zisei „economii țărănești”. Ajungem aci pe altă cale și cu alt ritm la ceea ce constatăm sumar acum cîțiva ani la Goicea-Mare, pentru alt sat oltean : disoluția economiei țărănești.

Deosebirea e totuși notabilă. Aci disoluția e un rezultat organic produs al unei evoluții îndelungate și avînd o cauză *cronică* : insuficiența producției agricole, datorită lipsei de pămînt ; acolo evoluția era un proces rapid de transformare datorat atît modificării regimului de proprietate în urma reformei agrare, cît și emancipării psihologice a populației sătosești prin contactul cu lumea mare și cu piața, în urma războiului.

Acestate sînt pe scurt liniile mari ale cercetării economice, rod al muncii din acest an. Dacă e de exprimat o mulțumire, o datorăm echipei biologice. Mulțumirile echipei statistice, numai după ce vom confrunta rezultatele fișelor ei cu acele culese în bugete și gospodării.

Mulțumiri ar putea primi și echipele care au lucrat la gospodării, dar după ce vom vedea ce ne vor aduce ca material utilizabil.

Dacă ar fi de exprimat deziderate, am exprima pentru viitor două :

1. echipa economică să fie mai numeroasă ;

2. toate echipele care studiază gospodăriile să facă chiar ele bugetele respective, însușindu-și tehnica necesară ; sau dacă nu, măcar trei fișe complete ;

- a. a muncii gospodăriei,
- b. a producției gospodăriei,
- c. a consumației gospodăriei.

Atît pentru comoditatea cercetării și ușurința ce rezultă din aceea că familia de studiat e cunoscută, cît și pentru ca echipa economică să fie lăsată cercetării ei proprii de morfologie și nu numai prelucrării datelor culese de alte echipe.

Aceasta însă, bineînțeles, sub rezerva că viitorul sat, cel basarabean, va fi economicește tot atît de interesant, ca și acesta.

Am zis !

MIRCEA VULCĂNESCU